

אי־שׂצבא או אי־מדינה הוא, אפשר שיזכור, מתוך מקראותיו ותלמודו בהיסטוריה, שבגיל 46 כבר היה בונאפארטה, למשל, קיסר־לשעבר ובעשותו דרכו לאי סנט־הלנה יכול היה להתמכר להירהורים פילוסופיים (פחות או יותר) על "חתיכת" היסטוריה שעשה במו־ידיו. אפשר גם יזכור באיזה גיל הגיע אלקסנדר מוקדון במסע־כיבושיו המתרוגן להודו, באיזה גיל נעשה פיט־הצעיר מנהיגה של קואליציה לוחמת, או אף באיזה גיל הגיע נערו־הוב כג'ון קנדי לנשיאות ארצות־הברית. ואם ההיסטוריה הציונית, למשל, היא "מערכת ההתייחסות" שלו ודאי יזכור בנקיפת־לב כי תיאודור הרצל, פיליטוניסט ומחזאי וינאי ממוצא יהודי־הונגרי, נעשה בגיל 37 מלך בלתי־מוכתר להמוני יהודים חולמי־משוח ובגיל 44 הלך לעולמו ונכנס למלכות האגדה. כן גם יזכור אולי כי בגיל 43, עם קבלת הצהרת־בלפור, הגיע כבר ד"ר וייצמן לשיא הקריירה שלו, שבגיל 36 או 37 נעשה ז'בוטינסקי אבי "הגדודים העבריים" ושבגיל שלושים־וששה נעשה חיים ארלוזורוב שר־החוץ של "המדינה היהודית בדרך".

חישובי־עתים מעין אלה, על רקע שלטונה האפקטיבי של כעין אוליגארכיה בחיים המדיניים בישראל, יש להם בהכרח השפעה על הטאקטיקה האישית ועל ההתנהגות הציבורית של עסקן מפלגתי המתקרב או מגיע, כאמור, לגיל 50, ביחוד אם מטעמים סוביקטיביים כלשהם, או מכוח איזה צירופי־מסובות, נמצא משיק את מיטב שנותיו ואונו בתפקידי ביצוע ב"שדה" בלבד (כגון הצלת יהודים, התיישבות, סיוע טכני), כפי שאירע למיודענו אריה (לובה) אליאב. בתפ־קידו ביצוע כאלה יכול אדם, אם עשה מלאכתו במסירות־גפּש ולקורת־רוחם של הממונים עליו והגיע בה להישגים נכבדים, לרכוש לו הון בלתי־מבוטל של פופולאריות, הערכה, אהדה ו"קשרים", אבל כשהוא נפנה ועובר מהם בפסיעות מאוששות אל חצר בית־המטבחיים של המאבק הפוליטי־הפנימי מתברר לו כי, למרבה הצער, אין בכל אלה להבטיח לו עדיין סטאטוס של "טבח" ולא של "נטבח".

קטנה אך להילחם בה כשידיה כפותות מאחרי גבה ולאמץ את כל כוחותיה על־מנת להשיג מטרה מוגבלת, זאת בשעה שמעצמת־החסות של אותה מדינה קטנה אינה מתערבת בסיכ־סוך הצבאי במישרים; וכנגד זה עשויה מעצמה גדולה להשיג מטרה טוטאלית על־ידי שימוש מוגבל (ולעתים שימוש באיום ומדיניות־הרתעה) במדינה קטנה. יחסי המע־רכת תלויים במסיבות, בטיב המטרות, באפשרות לשימוש בכוח, בקירבה או ברי־חוק הגיאוגרפיים ושאר תנאים משתנים ומגוונים.

במקרה הפאראדיגמטי של העימות בין ישראל לברית־המועצות מנתח ויטל את "הסיכסוך הישראלי־הערבי" ומוצא בו סיכסוך החורג לגמרי מן הקונפליקטים הראציונליים בהם יודע כל צד את מטרותיו המוגדרות ולכן הוא עשוי, בסופו של דבר, להגיע לאיזה הסכם מתקבל־על־הדעת. בסיכ־סוך שלפנינו, סבור ויטל, מטרות הקונפליקט אינן מוסכמות על הצדדים ולא פחות מכך אינן מוסכמות בתוך כל אחד מן הצדדים פנימה. כללי האיוון נקברו תחת שכבה עבה של מיתוסים ואמונות אי־ראציונליות ואין סימטריה אף באחד מן המישורים. המסקנה הפסימית היא כי מציאות זו גוררת את ישראל לקראת סיכסוך של קבע העשוי להיפתר רק עם חלוף הענן הכבד של אי־ראציונליות ומיתולוגיה היסטורית מעל שמי האיוון. הפרק על ישראל, הארון בפרקי הספר, איננו דיון היסטורי מפורט, אך הוא ראוי להערכה רבה משום בהירותו וניתוחיו האנאליטיים המדויקים והחשובים.

ב. ט.

ארץ הצבי

כשאדם בעל מטען חיובי של שאיפת גדולה או תהילה מתקרב, או מגיע, לגיל 50 ועדיין אין אפילו מחצית תאוותו בידו, מטבע־הדברים ניצת איזה אור אדום לפניו. אם

* אריה לובה אליאב: ארץ הצבי (הערכת מצב / אפשרויות פתוחות לישראל); עם עובד, 1972; 483 עמ'.

לטוב שבכל העולמות... אין הם צריכים אלא לשמוע לקול הטוב שבנפשם פנימה, לעשות כמה צעדים שבכוונה טובה לקראת גישור על אי-הבנות (כה טראגיות, כה בלתי-מוצדקות), והכל יבוא על מקומו בשלום.

בדילוגים אלגנטיים, באופטימיות רדודה ומיתממת, בשטחיות שקשה להאמין שאינה מודעת ואינה מכוונת, ממלא "ליובה" את מאות העמודים של ספרו. אין להניח שיהיה הספר ציון-דרך של ממש בחיפושים אחר פתרון לבעיותיה של ארץ-הקדם, או אף של מדינת-ישראל כשלעצמה. ועל אף הסממנים של "מיומנות" פוליטית מקצוענית-כביכול, קשה לשער שאכן יעשה הספר למחברו קפיצת-דרך אל "ארץ-הצבי" הפרטית שלו, מחוץ-חפצו-ומאוייו (הלגיטימיים כשלעצמם, כמובן).

ולסיום, בוחרים אנו להביא בזה, כהערת-שוליים הולמת במיוחד ל"הערכת-המצב" העיקרית של "ארץ-הצבי", שנים-שלושה משפטים שאמר מקצוען אחר, אמריקאי—הנשיא ריצ'ארד ניקסון—בשנת 1972, בהקשר של בעיותיו שלו:

"האלטרנטיבה היחידה לשיווי-משקל של כוח היא חוסר-שיווי-משקל של כוח, ומן ההיס-טוריה אנו למדים כי אין לך דבר המגביר כל-כך את סכנתה של מלחמה כחוסר-שיווי-משקל מעין זה".

ועוד אמר אותו אדם:

"אין נסיגה אל השלום. אין שלום בלי סדר. ואם לפתע... נשתמט מן האחריות המוטלת עלינו כמעצמה... נימצא מניחים אחרינו חלל ריק שרק תוהו-ובוהו ואנדרלמוסיה יוכלו למלאו—חלל ריק שלא יהיה בו קיום לשלום וסדר".

א. ר.

משעה שהטיל עצמו א. ל. אליאב, בן-טיפו-חיו של לוי אשכול המנוח, לפעילות מפלגתית אינטנסיבית, הספיק להיות חבר-כנסת, סגן-שר ומוזכ"ל למפלגתו, מפלגת-השלטון. הוא הספיק גם להוציא שלושה ספרים שהבליטו שלושה פרקים שונים בעברו רב-העלילה ועתיר-הזכויות, ואחריהם עוד אחד שבא להעמיד "יעדים חדשים לישראל" במושגים טכנולוגיים-תיכנוניים-חכמניים-ציוניים כיצה לעידן הנאור שלקראתו אנו צועדים.

ממוזכ"לות מפלגתו התפטר על-מנת לטפל ביעדים חדשים ללובה אליאב ולכתוב ספר שיהיה גולת-כותרת לבניית הדימוי-העצמי האישי והאידיאלי-שלו—וכן גם, כפי שהעיד בעצמו בגילוי-לב אמיץ ושובב ו"אמריקאי" מאד, ישמש לו מקפצה לתפקידים בכירים ביותר.

"ארץ הצבי" זכה מאז הופעתו למספר מהדר-רות, עורר הדים עזים בציבוריות הישראלית, ומשך זמן-מה כמו העמיד את מחברו במרכזה של סערת פולמוסים. ועם זאת, דומה כי את המשקיף המדיני יעניין בעיקר כמסמך חושפני המעיד על אותן "טאקטיקה אישית" ו"התנהגות ציבורית" של עסקן שאפתני בן-גיל-העמידה שאצה לו הדרך והוא מבקש לעשותה חיש ככל האפשר בעזרת גיגונים של "ילד טוב", ציוני מסורתי חם וישר וסר-מרע השלם עם אלוהיו ועם ערכיה של "תנועת-העבודה", ובפיזור צביטות בלחיייהם של תינוקות כמנהג פוליטיקאי אמריקאי מן הנוסח הישן. אכן, בחיבה ובכבוד הוא צובט בלחיייהם של הכל: אנשי "ארץ-ישראל השלמה" ואנשי ה"גרילה" הערבים, הדת-יים והאפיקורסים, העמלים ובעלי-היכולת, השמאל והימין, ה"צבר" ו"העולה החדש", האשכנזים והמזרחיים, ומי לא... כולם גאים ואמצים, כולם צחים ובהירים, כולם ראויים